

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Національний університет «Запорізька політехніка»

**Методичні рекомендації для підготовки СРС з
дисципліни «Фінанси підприємств» для бакалаврів денної
форми навчання за спеціальністю 072 «Фінанси і кредит»,
освітня програма «Фінанси, банківська справа та
страхування»**

2024

Методичні рекомендації для підготовки СРС з дисципліни «Фінанси підприємств» для бакалаврів денної форми навчання за спеціальністю 072 «Фінанси і кредит», освітня програма «Фінанси, банківська справа та страхування»
Укладач : Коваль О.А. – Запоріжжя: НУ «Запорізька політехніка», 2024. – 24 с.

Методична розробка містить загальні положення щодо опанування дисципліни «Фінанси підприємств», тематику самостійної роботи студентів та види самостійної індивідуальної роботи.

Укладач:

доцент, канд. е.н.

Коваль О.А.

Відповідальний за випуск:

доцент, канд. е. н. Фатюха Н.Г.

Затверджено на засіданні кафедри фінанси і банківська справа НУ «ЗП» протокол № 13 від 19.06.2024р.

Рекомендовано до видання НМК ФЕУ
протокол № 5 від 28.06. 2024 р.

ЗМІСТ

1. Мета та завдання навчальної дисципліни «Фінанси підприємств»	4
2. Методичні поради по організації самостійної роботи студентів денної форми навчання з курсу «Фінанси підприємств»	6
3. Теми до самостійного опрацювання з курсу «Фінанси підприємств»	10
4. Література для самостійного опрацювання з курсу	22

1. МЕТА ТА ЗАВДАННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ «ФІНАНСИ ПІДПРИЄМСТВ»

«Фінанси підприємств» дозволить дізнатися, які фінансові інструменти, механізми, інституції використовуються для оптимізації управління фінансами підприємства

Метою викладання даної навчальної дисципліни є: формування системи базових знань з теорії і практики фінансових відносин суб'єктів підприємництва, формування фінансових ресурсів, фінансового планування, організації фінансової діяльності.

Загальні компетентності:

ЗК01. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.

ЗК02. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.

ЗК03. Здатність планувати та управляти часом.

ЗК04. Здатність спілкуватися іноземною мовою.

ЗК05. Навички використання інформаційних та комунікаційних технологій.

ЗК06. Здатність проведення досліджень на відповідному рівні

ЗК07. Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями.

ЗК08. Здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел.

ЗК09. Здатність бути критичним і самокритичним.

ЗК10. Здатність працювати у команді.

ЗК11. Здатність спілкуватися з представниками інших професій груп різного рівня (з експертами з інших галузей знань/видів економічної діяльності).

ЗК12. Здатність працювати автономно.

ЗК13. Здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідність його

сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні.

ЗК14. Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя.

Фахові компетентності:

СК06. Здатність застосовувати сучасне інформаційне та програмне забезпечення для отримання та обробки даних у сфері фінансів, банківської справи та страхування.

СК08. Здатність виконувати контрольні функції у сфері фінансів, банківської справи та страхування.

СК10. Здатність визначати, обґрунтовувати та брати відповідальність за професійні рішення.

СК11. Здатність підтримувати належний рівень знань та постійно підвищувати свою професійну підготовку

**2.МЕТОДИЧНІ ПОРАДИ ПО ОРГАНІЗАЦІЇ
САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ ДЕННОЇ ФОРМИ
НАВЧАННЯ З КУРСУ «ФІНАНСИ ПІДПРИЄМСТВ»**

Самостійна робота

Уміння студентів самостійно працювати над вивченням конкретного предмета – важливий чинник підвищення якості їх підготовки. Самостійна робота студентів по опануванню курсу «Фінанси підприємств» відбувається в наступних формах: вивчення теоретичних основ курсу за конспектами лекцій та рекомендованою літературою;

- підготовка доповідей, презентацій за тематикою курсу;
- самостійне опрацювання додаткової літератури до тем лекційного курсу;
- самостійне опрацювання питань для підготовки до іспиту (самоконтроль засвоєння змісту лекційного курсу «Фінанси»).

За змістом самостійна робота поділяється на групи:

- опрацювання лекційного матеріалу;

- виконання домашніх завдань;
- підготовка до рубіжного контролю;
- написання доповідей/ підготовка презентацій для студентів денного відділення;
- підготовка до складання іспиту.

В допомогу студентам у їх самостійній роботі викладач проводить індивідуальні консультації з дисципліни.

Самостійна робота над матеріалом лекцій.

Роль конспекту лекцій суто навчальна, він допомагає зафіксувати основні поняття і положення й у потрібний момент їх відтворити, наприклад, при написанні доповіді або підготовці презентацій. Конспект має , індивідуалізований характер. У навчальному тексті є інформація двох видів: основна і допоміжна. Основна має найістотніше значення для розкриття змісту теми або проблемних питань. До них належать: визначення наукових понять, теоретичних принципів тощо.

Зміст конспектування становить переробка основної інформації з метою її узагальнення і скорочення. Узагальнити — означає подати її у загальній, схематичній формі: визначень, висновків, окремих заголовків, викладу основних результатів тощо. На лекції студент повинен використовувати деякі фрази як опорні, основна інформація на лекції записується повніше, бо вона становить опорний конспект, а допоміжна, як правило, дає можливість усвідомити логічні зв'язки та ієрархію понять.

Конспект містить: лекційну тему, план лекції, бібліографічні джерела, власне конспект матеріалу. Бажано виділяти основні положення і визначення. Форма звітності: рукописний конспект лекційних матеріалів. Перевірка та оцінювання конспекту відбувається за такими параметрами:

- чи вміє студент зорієнтуватися в загальній композиції лекції (визначити основні положення);
- чи виділена логіко-значеннєва канва повідомлення,
- чи зрозуміла студенту система викладу інформації в цілому, а також розвиток кожної окремої думки;
- чи виявлені “ключові” положення, тобто основні значеннєві віхи, на які “наизаний” зміст.

Вимоги до підготовки доповідей та презентацій.

Тему доповідей і презентацій студенти вибирають з наведеного нижче переліку. Першим кроком має бути ознайомлення з базовою літературою і складання робочого плану. Після аналізу додаткових джерел інформації складають остаточний план роботи. План роботи складається з наступних елементів:

- вступ;
- 2-3 питань, що розкривають зміст проблеми;
- висновки;
- список використаної літератури.

Розкриваючи зміст проблеми треба враховувати історію її становлення і сучасний стан. Кожне питання має закінчуватися чітко сформульованими висновками.

Список літератури повинен вміщувати не тільки підручники і посібники, але і монографії та наукові статті (не менше 2). Список літератури складається з 7-8 джерел. Фінальним етапом підготовки доповіді чи презентації є систематизація матеріалу, уточнення плану і оформлення роботи.

В електронному вигляді матеріал слід готувати у форматі MS Word, розмір сторінки А4 (всі поля – 2 см.), міжрядковий інтервал – 1,5, шрифт Times New Roman, 14 кегль. Абзацний відступ ставити автоматично 1,25 см. Всі міжабзацні інтервали 0пт.

Обсяг роботи не більше 5 сторінок друкованого тексту А-4. Текст на аркуші має бути вирівняно по ширині. При цитуванні обов'язково вказувати джерело і сторінку, з якої наводиться цитата. Лапки « » використовуються для цитат, назв творів тощо. Посилання подаються за зразком [2, с. 45], де 2 – номер згадуваного джерела у списку використаної студентом літератури, а с. 45 – номер сторінки цього джерела, що містить наведену цитату. Список літератури слід оформити згідно із вимогами ВАК України

Комп'ютерні презентації (від англ. а presentation — подання, представлення) створюються за допомогою спеціальних програм. Найпопулярніші на сьогодні технології створення комп'ютерних презентацій реалізовані у програмах MS PowerPoint та Adobe Flash.

- *Вимоги до змісту мультимедійної презентації*: відображення теми електронної презентації і даних про автора презентації або установі на першому слайді презентації; відповідність змісту презентації поставленим цілям і завданням; стислість викладу, максимальна інформативність і достовірність поданої інформації;

новизна і конкурентоспроможність презентується об'єкта; формулювання запам'ятовується ключовою фразою презентації.

- *Вимоги до розташування інформації на слайді:* горизонтальне розміщення інформації на слайді, форматування тексту по ширині, розміщення найбільш важливої інформації в центрі екрану і виділення її шрифтом і кольором; вставка написів під мультимедійною інформацією.

- *Вимоги до візуального і звукового ряду:* відповідність зображень і графічних об'єктів змістом презентації; забезпечення яскравості і контрастності зображення; забезпечення високої якості використовуваної аудіо інформації.

- *Вимоги до тексту,* використання контрастних кольорів для фону і тексту; виділення ключових слів у реченні жирним шрифтом або кольором; дотримання прийнятих правил орфографії, пунктуації, скорочень і правил оформлення тексту (відсутність точки в заголовках та ін.); неприпустимість застосування переносів у словах; використання підкреслення лише в гіперпосиланнях.

- *Вимоги до дизайну,* використання єдиного стилю оформлення презентації; відповідність стилю оформлення (графічного, звукового, анімаційного) змістом презентації; використання психологічно комфортного фону слайдів, що не заслоняючого інформацію, представлену на них; відповідність шаблону представляється темі; доцільність використання анімаційних ефектів.

- *Вимоги адаптивності* мультимедійної презентації, можливості внесення до неї змін і доповнень в залежності від конкретної ситуації.

- *Вимоги безпеки:* захист від дії несанкціонованих користувачів; захист від негативного впливу файлів, що пересилаються по Інтернету і містять макроси, і т.д.

Поточний контроль: практична робота, публічне повідомлення, тестування, модульна контрольна робота.

Підсумковий контроль: залік (залежить від робочих планів факультетів).

Критерії оцінювання

При підготовці доповідей та презентацій враховується повнота правильність розкритої обраної теми, послідовність і логіка викладення, вміння студента застосовувати набуті знання,

здатність аналізувати, оцінювати факти, події, прогнозувати результати діяльності.

Оцінка за написання доповіді або презентації виставляється згідно нормативних документів з впровадженням КМСОНП у ХНТУ.

20 балів виставляється студенту, який при підготовці доповідей та презентацій показав високий рівень знань з предмета, повно та правильно обґрунтував та розкрив, зміг зробити докладні висновки. При захисті дав вірні відповіді на всі додаткові питання, виявив глибокі, свідомі, міцні знання програмного матеріалу, точне виконання завдань творчого характеру. Студент вичерпно, впевнено, аргументовано, послідовно, логічно, струнко й переконливо виклав теоретичний матеріал. Робота виконана студентом старанно і має бездоганне зовнішнє оформлення.

15 балів виставляється студенту, який при підготовці доповідей та презентацій правильно та змістовно розкрив тему, але допускає при викладі матеріалу окремі неточності, незначні порушення послідовності викладу, переконливість аргументів недостатньо виразна. Робота виконана студентом старанно, має добре зовнішнє оформлення.

10 балів виставляється студенту, який при підготовці доповідей та презентацій розкрив тему, дав правильні відповіді на основні питання, знає основні теоретичні положення, що розкриваються в темі, але не засвоїв їх деталей, допускає певні неточності. Припускав порушення логічної послідовності при викладі тексту, має задовільне зовнішнє оформлення роботи.

5 балів виставляється студенту, який підготував доповідь або презентацію з урахуванням всіх вимог, але не захистив їх.

Підсумкова оцінка з навчальної дисципліни розраховується з урахуванням балів, отриманих за підсумкові контрольні роботи, та балів, отриманих під час поточного контролю за накопичувальною системою. Сумарний результат у балах за семестр складає: "60 і більше балів – зараховано"

(максимальна кількість балів - 100), "59 і менше балів – не зараховано" та заноситься у залікову "Відомість обліку успішності" навчальної дисципліни. У випадку отримання менше 60 балів студент обов'язково здає залік після закінчення екзаменаційної сесії у встановлений деканом факультету термін, але не пізніше двох тижнів після початку семестру. Більш детальна інформація щодо оцінювання наведена в технологічній карті дисципліни.

3. ТЕМИ ДО САМОСТІЙНОГО ОПРАЦЮВАННЯ З КУРСУ «ФІНАНСИ ПІДПРИЄМСТВ»

Тема1. Сутність та функції фінансів підприємств.

Мета вивчення:

знати поняття і сутність фінансів підприємств; засвоїти основні функції фінансів підприємств визначення грошових доходів, грошових фондів, фінансових ресурсів підприємств; виховувати професійні якості майбутнього фахівця.

Знати: терміни та поняття.

Вміти: самостійно, логічно й послідовно висловлювати свої економічні переконання, здійснювати самоконтроль та критично оцінювати власні знання і навички.

В результаті оволодіння матеріалом цієї теми, перш за все необхідно усвідомити, що стоїть за термінами «фінанси» взагалі і «фінанси підприємства» зокрема. Необхідно уяснити, що ці поняття базуються на розумінні того, чим є фінансові відносини. Важливо проводити границю між фінансовими і грошовими відносинами, хоча перші опосередковуються другими. Грошові відносини можуть стати фінансовими коли рух грошових коштів набуває відносно самостійного характеру. Це відбувається в процесі формування, розподілу і використання грошових доходів і фондів, згідно з цільовим призначенням у формі фінансових ресурсів.

До фінансових відносяться наступні групи відносин

1.Формування статутного фонду.

2.Формування і розподіл первинних грошових доходів: виручки від реалізації, валового і чистого доходу, прибутку, грошових фондів підприємства.

3.Отримання доходів від фінансових інвестицій та штрафних санкцій від інших підприємств.

4.Виплати дивідендів, процентів і штрафів.

5.Економічні відносини з банками, страховими компаніями та іншими суб'єктами фінансового ринку.

6.Відносини з державою з приводу сплати податків та інших обов'язкових платежів.

Головні функції фінансів підприємства

1.Формування фінансових ресурсів.

2.Розподіл і використання фінансових ресурсів.

3.Контроль за формуванням і використанням фінансових ресурсів.

Питання для самоконтролю

Розкрийте загальні і специфічні риси фінансів підприємств.

2. Назвіть умови, за яких грошові відносини можуть перетворюватися на фінансові.

3. Сформулюйте визначення фінансів підприємств.

4. Окресліть функції фінансів.

5. Охарактеризуйте поняття грошових коштів, грошових фондів і фінансових ресурсів.

6. Назвіть джерела формування фінансових ресурсів підприємств.

7. Що охоплює поняття «організація фінансової діяльності підприємства»?

Ключові поняття та терміни

•ВВП • ВВП • підприємство • фінанси підприємств • грошові фонди • фінансові ресурси підприємства

Тема2. Основи організації фінансів підприємств

Мета вивчення: засвоєння принципів функціональної структури організації фінансів підприємств

Знати: поняття фінансів підприємств, їх мету, завдання, функції, види, принципи та методи.

Вміти: визначати завдання фінансів підприємств, дотримуватися базових принципів. Аналізувати значення фінансів підприємств задля ефективної роботи суб'єкта підприємництва

Організація фінансів підприємств— це сукупність форм, методів, способів формування та використання ресурсів, контролю за їх кругообігом для досягнення економічних цілей згідно з чинними законодавчими актами.

В основу організації фінансів підприємств покладено комерційний розрахунок, який базується на принципах саморегулювання, самоокупності та самофінансування. Сутність комерційного розрахунку полягає в постійному порівнюванні (у грошовому вираженні) витрат та результатів діяльності. Його метою є одержання максимального прибутку при мінімальних витратах капіталу та мінімально можливому ризику. Питання про те, що виробляти, як виробляти, для кого виробляти у ринкових умовах для підприємця визначається основним орієнтиром – прибутком.

Питання для самоконтролю:

1. *Фінанси підприємств як основа фінансової системи.*
2. *Сутність та функції фінансів підприємств*
3. *Основи організації фінансів підприємств*
4. *Фінансові ресурси підприємств*

Тема3. Зміст фінансової роботи та управління фінансами підприємств

Мета Управління фінансовими ресурсами передбачає відповідну діяльність. Фінансова діяльність — це система норм і методів, які використовуються для фінансового забезпечення функціонування підприємств і досягнення ними поставлених цілей.

Знати: поняття фінансів підприємств, їх мету, завдання, функції, види, принципи та методи.

Вміти: визначати завдання фінансів підприємств, дотримуватися базових принципів. Аналізувати значення фінансів підприємств задля ефективної роботи суб'єкта підприємництва

В процесі фінансової діяльності вирішуються наступні задачі

1. Фінансове забезпечення поточної виробничо-господарської діяльності.

2. Пошук резервів збільшення доходів та прибутку, рентабельності та платоспроможності.

3. Виконання фінансових зобов'язань перед суб'єктами господарювання, бюджетом, банками.

4. Мобілізація фінансових ресурсів для фінансування виробничого і соціального розвитку, збільшення власного капіталу.

5. Контроль за ефективним цільовим розподілом і використанням фінансових ресурсів.

1. Фінансова робота для ефективного виконання поставлених задач здійснюється по таким напрямкам

1. Аналіз і контроль виробничо-господарської діяльності дозволяє виявити і мобілізувати внутрішньогосподарські резерви збільшення прибутку підприємства.

2. Аналіз фінансових результатів та факторний аналіз рентабельності:

– аналіз рівню і динаміки фінансових результатів всіх видів;

– факторний аналіз прибутків і рентабельності;

– аналіз і оцінка ефективності використання прибутку;

– аналіз впливу інфляції на фінансові результати діяльності підприємства;

– аналіз взаємозв'язку між обсягом продаж, витратами і прибутком.

3. Аналіз фінансового стану підприємства:

- аналіз і оцінка складу і динаміки змін в активах;
- аналіз фінансової стабільності, платоспроможності, ліквідності і ділової активності;
- комплексний аналіз і рейтингова оцінка підприємства.

II. Фінансове прогнозування — визначається загальна потреба у грошових коштах для забезпечення нормальної виробничо-господарської діяльності і можливість отримання цих коштів з різних джерел. Здійснюється по таким напрямкам:

- інтенсифікація використання основних засобів та прискорення обігу оборотних;
- зменшення собівартості та витрат живої праці;
- скорочення витрат на реалізацію, ліквідація непродуктивних витрат та зменшення браку;
- економія адміністративних витрат.

III. Оперативна фінансова робота здійснюється по таким напрямкам:

- робота з споживачами на предмет своєчасних розрахунків;
- контроль за своєчасними розрахунками з постачальниками і бюджетом;
- вчасне погашення банківських кредитів і сплата процентів по ним.

Питання для самоконтролю

1. Розкрийте загальні і специфічні риси фінансів підприємств.
2. Назвіть умови, за яких грошові відносини можуть перетворюватися на фінансові.
3. Сформулюйте визначення фінансів підприємств.
4. Окресліть функції фінансів.
5. Охарактеризуйте поняття грошових коштів, грошових фондів і фінансових ресурсів.

6. Назвіть джерела формування фінансових ресурсів підприємств.

7. Що охоплює поняття «організація фінансової діяльності підприємства»?

8. Як впливають галузева специфіка та форми власності на особливості організації фінансів підприємств?

9. Поясніть суть фінансової роботи на підприємстві.

10. Розкрийте зміст і завдання управління фінансами підприємства.

Поняття та класифікація фінансових ресурсів підприємств

Тема 4. Поняття та класифікація фінансових ресурсів підприємств

Знати: Суть фінансових ресурсів підприємств, класифікацію ресурсів підприємств.

Вміти: знаходити джерела формування власного капіталу, джерела формування позиченого і залученого капіталу.

Ключові слова: фінансові ресурси, капітал, власні фінансові ресурси, позичені фінансові ресурси, залучені фінансові ресурси, зовнішні фінансові ресурси, внутрішні фінансові ресурси, початкові фінансові ресурси, прирощені фінансові ресурси, зареєстрований капітал, статутний капітал, резервний капітал, додатковий капітал, кредиторська заборгованість, доходи майбутніх періодів, забезпечення майбутніх витрат і платежів, кредити банків.

Тема 5 Економічний зміст прибутку та його функції

Знати: Економічний зміст і функції прибутку підприємства та механізми формування прибутку підприємства.

Вміти: використовувати методи планування прибутку від реалізації продукції, розподіляти та використовувати чистий прибуток підприємства, обчислювати рентабельність

Ключові слова: фінансовий результат, прибуток, збиток, валовий прибуток, прибуток від операційної діяльності, прибуток від інвестиційної діяльності, прибуток від фінансової

діяльності, собівартість, методи планування прибутку, рентабельність, рентабельність продажу, рентабельність активів, рентабельність капіталу.

Фінансовий результат – це економічний підсумок виробничої діяльності підприємства, виражений у вартісній (грошовій) формі. Кінцевий фінансовий результат діяльності підприємства – це прибуток (збиток) звітного періоду, обчислений з врахуванням всіх доходів та витрат (окрім податків) підприємства. Цей показник визначається як сальдо за всіма доходами та витратами за різними видами діяльності підприємства.

Показники фінансових результатів характеризують абсолютну ефективність господарювання підприємства. Основні показники фінансових результатів діяльності підприємства представлені у формі № 2 «Звіт про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід)».

Прибуток – це позитивний кінцевий фінансовий результат діяльності підприємства, що визначається як різниця між загальною сумою доходів і витрат на виробництво й реалізацію продукції. Найповніше економічна сутність прибутку підприємства виявляється через виконувані ним функції. Основними функціями прибутку підприємства є такі: оцінювальна, стимулююча, розподільна.

Стимулююча функція прибутку полягає в тому, що він є винагородою власникам капіталу, джерелом матеріального заохочення працівників підприємства, фінансовою основою розвитку підприємства.

Зміст розподільної функції прибутку полягає в тому, що отриманий прибуток є джерелом формування доходів бюджету. За рахунок прибутку формується доходна частина державного та місцевих бюджетів – через систему податків і зборів, що сплачуються підприємствами з прибутку.

Механізм формування прибутку підприємства
Теоретичною основою аналізу прибутку підприємства є

прийнята для всіх підприємств, незалежно від форми власності, єдина модель формування прибутку.

Дана модель формування прибутку визначається Наказом Міністерства фінансів України № 73 від 07.02.2013 р. «Про затвердження Національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку

1 «Загальні вимоги до фінансової звітності». Ним передбачено, що фінансова звітність підприємства складається з: балансу (звіту про фінансовий стан), звіту про фінансові результати (звіту про сукупний дохід), звіту про рух грошових коштів, звіту про власний капітал і приміток до фінансової звітності. Формування прибутку підприємства відображається у «Звіті про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід)». У звіті про фінансові результати розкривається інформація про доходи, витрати, прибутки і збитки, інший сукупний дохід та сукупний дохід підприємства за звітний період. Модель формування прибутку (відповідно до форми

№ 2 «Звіт про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід)» охоплює декілька етапів.

1 етап. Визначення валового прибутку від реалізації продукції. Валовий прибуток від реалізації встановлюється як різниця між виручкою від реалізації продукції у відпускних цінах підприємства (без ПДВ, акцизного податку та інших непрямих податків) і затратами, що включаються у виробничу собівартість.

2 етап. Визначення прибутку від операційної діяльності. Він устанавлюється як різниця між валовим прибутком та адміністративними витратами, витратами на збут та іншими операційними витратами. Прибуток від операційної діяльності є показником економічної ефективності основної діяльності підприємства, тобто виробництва та реалізації продукції (товарів, робіт і послуг).

3 етап. Результат (прибуток чи збиток) фінансової діяльності визначається шляхом додавання процентів до

отримання, доходів від участі в інших підприємствах, інших операційних доходів та витрат, також від іншої реалізації.

4 етап. Визначення чистого прибутку (збитку) підприємства. Такий прибуток є показником економічної ефективності всієї господарської діяльності підприємства. Чистий прибуток звітного періоду визначається як різниця між прибутком до оподаткування та податку на прибуток підприємств.

Методи планування прибутку від реалізації продукції

Провідна роль у процесі управління прибутком підприємства належить формуванню прибутку від операційної діяльності, оскільки саме його частка у прибутку до оподаткування є найбільшою. Як відомо, операційна діяльність – це основний вид діяльності підприємства, з метою здійснення якої воно створено. Залежно від галузі економіки, до якої належить підприємство, операційною може бути виробнича, комерційна або торговельна діяльність.

Три методи розрахунку прибутку від реалізації продукції.

1. Метод прямого рахунку. Цей метод базується на вилученні з чистого доходу підприємства всіх його витрат. Прибуток розраховується за окремими видами продукції, що виробляються і реалізуються. Сума прибутку для кожного виду продукції визначається шляхом зменшення чистого доходу підприємства на суму його планових поточних витрат. Обсяг реалізації (Об р.) певного виду продукції розраховується за формулою: **Об р. = Зп + ОВ – Зк**

де Зп – залишки готової продукції на початок планованого року;

ОВ – обсяг виробництва продукції протягом року;

Зк – залишки готової продукції на кінець планованого року. Для точного розрахунку суми планового прибутку потрібні такі вихідні дані: перелік і кількість продукції відповідної номенклатури, що планується до виробництва і

реалізації; повна собівартість одиниці продукції; оптова ціна одиниці продукції. Прибуток одиниці продукції (Пр.од.) визначається за формулою: **Пр од. = Цопт – Сб од**

де Цопт – оптова ціна одиниці продукції;

Сб од. – повна собівартість одиниці продукції. Суму планового прибутку (Пр пл.) визначають як добуток прибутку одиниці продукції та обсягу реалізації продукції:

Пр пл. = Об р. х Пр од.

2. *За умови виробництва широкого асортименту продукції доцільно застосовувати метод планування прибутку на основі показника витрат на 1 грн продукції. Цей метод застосовується по підприємству загалом.*

Для розрахунку суми планового прибутку потрібні такі вихідні дані: виробничі витрати; реалізація продукції за попередній період; очікувана зміна реалізації, що прогнозується в наступному періоді.

Величина витрат на 1 грн продукції визначається за формулою: **V1 ТП = Вв**

Виручка реаліз. де Вв – виробничі витрати;

Виручка реаліз. – виручка від реалізації продукції.

Сума планового прибутку визначається за формулою: **Пр пл. = V1 ТП × ΔВир. реаліз.**

3. *Аналітичний метод дає змогу визначити не тільки загальну суму прибутку, а також і вплив на неї зміни окремих чинників. Розрахунок прибутку за цим методом здійснюється окремо за порівнянною і непорівнянною продукцією в плановому періоді. Порівнянна продукція – це продукція, що вироблялася у попередньому періоді. Непорівнянна – не вироблялася у попередньому періоді.*

Ще одним методом планування прибутку є метод визначення точки беззбитковості. Цей метод заснований на принципі поділу витрат на постійні та змінні. Точка беззбитковості досягається за умови, якщо величина доходу (без

ПДВ та акцизного податку) дорівнює сумі всіх його витрат, а прибуток дорівнює нулю, тобто: **Вир. реал = Впост + Взм**,
де Вир. реал – величина доходу від реалізації в точці беззбитковості;

Впост – постійні витрати; Взм – змінні витрати. Точка беззбитковості є нижньою межею допустимого рівня виробництва та реалізації продукції. Подальше нарощення обсягів реалізації продукції забезпечить підприємству отримання прибутку. У разі планування отримання запланованої величини необхідного прибутку розрахунок планового обсягу реалізації можна здійснити за такою формулою: **Вир.реал. пл. = (Вир. реал – В пост + Пр пл) × 100, (4.7) Взм де Пр. пл. – сума очікуваного прибутку.**

Розподіл і використання чистого прибутку підприємства

Отримання прибутку хоч і є метою функціонування підприємства, але це не самоціль.

Розподіл прибутку – це процес формування напрямів його майбутнього використання відповідно до цілей та завдань розвитку підприємства. Отриманий підприємством прибуток може бути використаний для задоволення різноманітних потреб. Розподіл прибутку відбувається за трьома напрямками:

- на користь держави;
- на користь підприємства;
- на користь власників

Сутність і методи обчислення рентабельності

Рентабельність – відносний показник, що характеризує рівень прибутковості діяльності підприємства і визначається як співвідношення отриманого прибутку та понесених витрат. Розкрити сутність рентабельності допомагають функції, які вона виконує:

- оціночну.

Рентабельність – відносний показник, що характеризує ефективність використання ресурсів підприємства та відображає рівень прибутковості підприємства;

– стимулюючу.

Показник рентабельності як оціночний показник стимулює підвищувати ефективність праці та використання ресурсів;

– регулююча. За допомогою рентабельності відбувається регулювання темпів відтворення.

Показники рентабельності можна об'єднати в кілька груп:

- показники рентабельності активів (капіталу);
- показники рентабельності продукції;
- показники рентабельності реалізації. Показники рентабельності активів (капіталу).

Рентабельність активів

– важливий показник ефективності діяльності підприємства, норматив, з яким зіставляються індивідуальні показники інших підприємств для встановлення їх конкурентоспроможності.

Питання для самоконтролю

1. Розкрийте сутність прибутку підприємства, охарактеризуйте функції, які він виконує.
2. Назвіть складові прибутку підприємства та опишіть їх.
3. Охарактеризуйте механізм формування прибутку підприємства.
4. Розкрийте порядок формування прибутку підприємства від операційної діяльності.
5. Роз'ясніть порядок формування прибутку підприємства від фінансових операцій.
6. Що є спільного і у чому полягає відмінність між поняттями «собівартість» і «витрати»?
7. Які витрати відносять на собівартість реалізованої продукції?

8. Розкрийте основні етапи розподілу прибутку підприємства.

9. Розкрийте особливості розподілу прибутку на підприємствах різних форм власності та організації підприємств.

10. Охарактеризуйте порядок нарахування дивідендів на прості та привілейовані акції.

4. ЛІТЕРАТУРА ДЛЯ САМОСТІЙНОГО ОПРАЦЮВАННЯ З КУРСУ «ФІНАНСИ ПІДПРИЄМСТВ»

Рекомендована література

Основна література

1. Непочатенко О.О. Фінанси підприємств: підручник / О.О. Непочатенко, Н.Ю. Мельничук – К. : «Центр учбової літератури», 2013. – 204 с.

2. Фінанси підприємств: навч. посібник / за ред. Г. Я. Аніловської, І. Б. Висоцької. Львів: ЛьвДУВС, 2018. 440 с.

3. Бедринець М. Д., Довгань Л. П. Фінанси підприємств [текст] навч. посіб. / М. Д. Бедринець, Л. П. Довгань. – К. : Центр учбової літератури, 2018. – 292 с.

Допоміжна література

1. Базецька Г.І. Фінанси підприємств: планування та управління у виробничій сфері [текст]: навч. посіб. / Г.І. Базецька, Л. Г. Суботовська, Ю.В. Ткаченко; Харк. нац. акад. міськ. гос-ва. – Х.: ХНАМГ, 2012. – 292 с.

2. Бондар М. І. Звітність підприємства : навч. посіб. / М. І. Бондар. – К. : ЦУЛ, 2015. – 570 с.

3. Говорушко Т. А. Управління фінансовою санацією підприємства : підручник / Т. А. Говорушко. – К. : ЦУЛ, 2013. – 400 с.

4. Данілов, О. Д. Фінанси підприємств у запитаннях і відповідях [Текст] : навч. посібник / О. Д. Данілов, Т. В. Паєнко. – К. : Центр учб. л-ри, 2011. – 256 с.

5. Карпенко, Ю. В. Економіка і фінанси підприємства [Текст]: навчально-методичний посібник для самостійного вивчення дисципліни за кредитномодульною системою організації навчального процесу / Ю. В. Карпенко. – Полтава : ПУЕТ, 2014. – 266 с.
6. Слав'юк, Р. А. Фінанси підприємств [Текст] : підручник / Р. А. Слав'юк. – К. : УБС НБУ : Знання, 2010. – 550 с.
7. Фінанси підприємств: проблеми теорії та практики : монографія / Н. Е. Аванесова, К. О. Коледіна, В. І. Успенко та ін. – Х. : Видавництво «Лідер», 2016. – 152 с.

Інформаційні ресурси

1. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку «Загальні вимоги до фінансової звітності», затверджене наказом Міністерства фінансів України від 07.02.2013 р. № 73 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13>.
2. Господарський кодекс України від 16.01.2003 р., № 436-IV [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua>.
3. Офіційний сайт Державної служби статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>.
4. Офіційний сайт Міністерства фінансів України [Електронний ресурс]: Режим доступу: <http://www.minfin.gov.ua>.
5. Податковий кодекс України від 02.12.2010 р., № 2755-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua>.
6. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 10 «Дебіторська заборгованість», затверджене наказом Міністерства фінансів України від 8 жовтня 1999 року № 237 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z072599>
7. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 11 «Зобов'язання», затверджене наказом Міністерства фінансів

України від 31.01.2000 р. № 20 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0085-00>.

8. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 15 «Дохід», затверджене наказом Міністерства фінансів України від 29.11.1999 р. № 290 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0860-99>

9. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 16 «Витрати», затверджене наказом Міністерства фінансів України від 31.12.1999 р. № 318 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0027-00>.

10. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 27 «Необоротні активи, утримувані для продажу, та припинена діяльність», затверджене наказом Міністерства фінансів України від 7 листопада 2003 р. № 617 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/z1054-03>.

11. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 7 «Основні засоби», затверджене наказом Міністерства фінансів України від 27.04.2000 р. № 92 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0288-00>.

12. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 8 «Нематеріальні активи», затверджене наказом Міністерства фінансів України від 18.10.1999 р. № 242. Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z075099>.

13. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 9 «Запаси», затверджене наказом Міністерства фінансів України від 20.10.1999 р. № 246 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0751-99>.

14. Про банки і банківську діяльність [Електронний ресурс] / Закон України № 2121ІІІ від 07.12.2000 р. — Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua>.